

NÁVOD PRE POLITICKÉ STRANY // JÚN 2023

DAŇOVÁ REFORMA, KTORÁ PODPORUJE SPOTREBITEĽOV

Keď *Banka pre medzinárodné zúčtovanie (Bank for International Settlements)*, ktorá združuje mnohé centrálné banky naprieč svetom, pred niekoľkými dňami vydala svoju výročnú hospodársku správu (annual economic report), veľmi jednoznačne pomenovala, že **vlády na celom svete by mali zvýšiť dane alebo znížiť verejné výdavky, aby pomohli centrálnym bankám skrotiť infláciu a zmierniť riziko finančnej krízy.**

'Banka centrálnych bankárov', ako ju často médiá nazývajú, uviedla, že vlády testujú hranice toho, čo by sa dalo nazvať regiónom stability, nakoľko ponechali fiškálnu politiku uvoľnenú, zatiaľ čo inflácia zostáva vysoká a úrokové sadzby rýchlo rastú.

Vyjadrenia banky nie sú nič nové a potvrdzujú aj slová súčasnej vlády odborníkov, ktorá rovnako pomenúva potrebu opatrení na príjmovej (= teda vyššie dane) aj výdavkovej (= teda nižšie výdavky) strane štátneho rozpočtu.

Finančná stabilita a rozpočtová zodpovednosť budú dozaista témy, ktorými sa politici budú v nadchádzajúcom období, či už pred voľbami alebo po nich zaoberať. Na druhej strane, opatrenie nemusí byť rozpočtovo zodpovedné len preto, že ho tak navonok obliekneme – **nepremyslené škrty vo výdavkoch a rovnako aj unáhlené zvyšovanie daní môžu stabilitu ohroziť, a preto musí byť akákoľvek reforma založená na jasných dátach a čitateľnom vyčíslení dopadov.**

V *Inštitúte moderného spotrebiteľa* preto prichádzame s touto stručnou publikáciou, ktorou chceme načrtnúť, **akú pozíciu budeme do budúcnosti jednoznačne a konzistentne pri debate o daňovo-odvodových otázkach zastávať.** Dane sa bez pochyb dotýkajú bežných ľudí nielen ako zamestnancov (= skrz zdanenie práce), ale aj **ako spotrebiteľov (= skrz zdanenie spotreby) a retailových investorov (= skrz zdanenie kapitálových výnosov)** a v inštitúte teda považujeme za nevyhnutné sa v tejto téme angažovať.

1. bod NEFIŠKÁLNE CIELE

Náš postoj k daňovému systému vychádza z troch princípov a predpokladov:

- **Dane sú nielen cieľ, ale aj nástroj – dane môžu mať okrem fiškálneho cieľa (teda snahy získať peniaze pre štátnu kasu) aj nefiškálny rozmer.** Pri environmentálnych daniach (napr. emisných povolenkách) je to najmä predražením znečisťovania zatraktívniť investície do dekarbonizácie a zelených technológií. Pri rôznych spotrebných daniach (napr. dane z cukru, alkoholu alebo tabaku) má zákonodarca za cieľ znížiť ich spotrebu, podporiť verejné zdravie a v budúcnosti znížiť výdavky na zdravotnú starostlivosť. Nápodobne, pri dovozných clách môže byť zámer podporiť (ochrániť) domácich podnikateľov.
- **Dane nefungujú vo 'vákuu'** – na druhej strane, úspech týchto nefiškálnych cieľov nie je garantovaný a politici musia prihliadať na viacero faktorov. To najmenej, čo sa môže stať, je, že sa nefiškálne ciele nenaplnia. Niektoré typy daní, poprípade ich **nesprávne nastavenie, však môže situáciu ešte zhoršiť a priniesť neželané vedľajšie následky.** Jedným z príkladov negatívnych dopadov na spotrebiteľa môžu byť minimálne ceny na víno v Írsku – Írsko má najvyššiu sadzbu spotrebnej dane na víno v EÚ a minimálna cena za fľašu je 7.40€. Znamená to, že ľudia si víno nekúpia? Nie, spotreba vína (na obyvateľa) stále rastie. Vedie to však k tomu, že Íri platia viac a majú za to menej kvalitné víno, kľudne to nazvime *patokmi*, zatiaľ čo Slováci alebo Francúzi si za túto sumu kúpia kvalitnejšie víno. Podobné dopady môžu byť pri príliš vysokom zdanení tabaku, ktoré zvyšuje motiváciu kupovať pašované cigarety alebo, pokiaľ chýba kooperácia so susednými krajinami, nákupnú turistiku.
- **Dane musia byť primerané** – záver je jednoznačný. Aj keď v inštitúte nie sme absolútnymi zástancami *Lafferovej* krivky, veríme, že sadzby dane nemôžu rásť donekonečna, pretože taký prístup ohrozuje spotrebiteľov (často disproporčne tých najchudobnejších), oberá ich o inovácie, možnosti a príležitosti a v konečnom dôsledku podporuje daňové úniky.

2. bod

DIFERENCOVANÝ PRÍSTUP

Primeranosť nie je jediný dôležitý princíp a v nadväznosti na predchádzajúci bod poukazujeme na ďalší dôležitý faktor pri dosahovaní nefiškálnych zámerov – **diferencovaný prístup**. Do debaty vstupujeme ako spotrebiteľská organizácia v čase, keď naša spoločnosť prechádza na zelenú ekonomiku, čo otvára mnohé daňové otázky v oblasti potravinárstva, priemyslu a ďalších odvetviach.

Diferencovaný prístup v skratke znamená, že na menej škodlivé (aj keď stále škodlivé) produkty pre spoločnosť sa uplatňuje nižšia miera reštrikcií (alebo v tomto prípade zdanenia) ako na tie viac škodlivé – áno, môžeme polemizovať, že všetky autá nejakým spôsobom znečisťujú životné prostredie, ale je vedecky dokázané, že elektromobily ubližujú menej a štát by mal preto nastaviť motivačné podmienky – v daňovo-účtovnom ponímaní to znamená napríklad možnosť ich **skoršieho odpisovania z daní (na Slovensku sa elektromobily odpisujú 2 roky, zatiaľ čo klasické autá až 4 roky)**.

Podobná logika sa už dnes aplikuje napríklad pri zdaňovaní tabaku, keď sa elektronické cigarety a nahrievaný tabak zdaňujú nižšou sadzbou dane ako 'klasické' cigarety, čo následne vedie k ich nižšej cene (krabička tabakových náplní pri nahrievanom tabaku stojí cca. 4.2€ v porovnaní s cca. 4.6€ pri krabičke cigariet). Na základe dostupných vedeckých dát vieme, že veľa fajčiarov neprestane fajčiť ani pri vytrvalom zvyšovaní spotrebnej dane. Nemôžeme ignorovať, že niektorí ľudia s konzumáciou nikotínu nevedia či nechcú prestať. Práve ignorovanie akejkoľvek alternatívy skrz 'abstinence-only' prístup, v ktorom fajčiarovi povieme, že jediný spôsob, ako zlepšiť svoje zdravie je prestať, nepresvedčí všetkých, a preto sa obmedzujúce opatrenia kombinujú s 'harm reduction' prístupom (podporou menej škodlivých alternatív). Finančný faktor v tomto môže hrať nemalú rolu, nakoľko **práve tento cenový rozdiel vie fajčiarov motivovať k prechodu na menej škodlivú alternatívu**.

V nadchádzajúcom období, aj vzhľadom na vyjadrenia úradníckej vlády, môžeme očakávať viacero návrhov reforiem daňových zákonov, a preto chceme zdôrazniť, že **diferencovaný prístup prináša výhody ako štátu, tak aj spotrebiteľom. Jeho zrušenie s cieľom maximalizovať fiškálne výnosy by mohlo ohroziť nefiškálne ciele**.

3. bod

PODPORA INVESTOVANIA

V inštitúte vychádzame z odporúčaní medzinárodne uznávaných inštitúcií – *Banka pre medzinárodné zúčtovanie* v už spomenutej správe považuje podporu investovania za kľúčový nástroj v rámci stratégie pre udržateľný rast. Za problém považuje, že daňové systémy sú "zaujaté" v prospech dlhového financovania a nedostatočne podporujú investovanie do akcií (ktoré môže byť priame alebo prostredníctvom podielových fondov).

Na základe dostupných dát (predovšetkým od Národnej banky Slovenska) vieme, že Slováci vo všeobecnosti investujú menej v porovnaní s ich náprotivkami v Európe a výrazne viac peňazí držia na bežných účtoch, kde ich hodnotu kúsok po kúsku požiera inflácia.

Na druhej strane, Slovensko má už dnes vcelku solídne (aj v porovnaní so zahraničím) nastavený systém podpory investovania, a to najmä z daňového pohľadu investora. Investície do akcií (vrátane ETF fondov, teda podielových fondov obchodovaných na burze), ktoré investor pred predajom vlastnil aspoň jeden rok, sú od daní a odvodov oslobodené úplne (pričom od budúceho roka sa má zaviesť nový trojročný časový test, ktorý zoznam oslobodených príjmov ďalej rozšíri). Zároveň máme výhodne nastavený systém zdaňovania dividend (zrážková daň 7%). **Považujeme však za vhodné pozrieť sa na možnosti zjednodušenia a sprehľadnenia daňových pravidiel v tejto oblasti, čo môže podporiť aktívnejší prístup Slovákov k zhodnocovaniu svojich financií.** Zároveň je pri podpore investovania nevyhnutné pokračovať v zvyšovaní finančnej gramotnosti, dôvery v inštitúcie na finančnom trhu a dôslednom boji proti podvodníkom, ktorí túto dôveru podkopávajú.

Našu pozíciu uzatvárame tak, že prípadná daňová reforma by sa pri podpore investícií nemala pozerať len na "hranie sa so sadzbami" ale na **nastavenie novej paradigmy, ktorá vybuduje Slovensko ako pro-inovačnú krajinu, ktorá je schopná pritiahnúť a udržať domáce aj zahraničné investície podporujúce kvalitu života spotrebiteľov.**